

életében, pedig élete utolsó évét csaknem egészen ágyban töltötte. Ágg napjait szerető gond enyhítette: testvéreinek gyermekei, kiket anyai gondossággal nevelt, gyermeki ragaszkodással hálálták meg a tőle vett jótéteményeket. Régi barátai közül Lövey Klára is többször meglátogatta élte hanyatló napjaiban.

Ez évben október 9-én délelőtt feltűnt környezetének, hogy többet alszik a rendesnél s beszédközben is el-elszenderedik, de azért még korántsem gondolták, hogy a közeledő halál vetette reá árnyékát. Pedig úgy volt, délután 4 órakor újabb szélütés érte, melyből többé nem tért magához s csendes elalvás vetett véget munkás életének.

Nem végzett életében világra szóló nagy dolgokat, *csak* nőnevelésügyünk járatlan göröngyös útját segített egész lélekkel egyengetni, nem alapított új bölcsészeti rendszert, *csak* egészséges és józan nevelési elvei fejtegetése és alkalmazása által a magyar nemzet társadalmi életét javította; *csak* példát adott a nemes egyszerűségben a kötelességek hű teljesítésében, a szenvedések erős lélekkel való türésében. Csak nő volt, gyenge nő. De nemes egyéniségének példája sokakat tett erőssé az élet küzdelmeiben, és soká fog biztatólag, bátorítólag hatni azokra, kik szellemének, erős nemzeti érzületének s a nőnevelés ügye iránt való szent lelkesedésének örökösei. *«Gyönyörűsége össze volt kötve embertársai boldogításával.»* Áldott legyen emlékezete!

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

SZVORÉNYI JÓZSEF.

(1816—1892.)

A múlt hó 11-én a hazai tanárvilág egyik kiváló díszét, nyelvtudományi és pädagogiai irodalmunk pedig egyik legmunkásabb tagját veszíté el Szvorényiban, ki több mint félszázadon át szolgált a magyar közoktatásügyet és irodalmat, egyenlő hivatással és buzgalommal, sőt szenvedélylyel, és egyenlő sikerrel is. Egy kis palócz községben, a borsodmegyei Sátán született, hol atyja kántortanító volt. Iskoláit Egerben végezte, akkor, midőn Vörösmarty és társai új fényt derítettek az irodalomra, midőn a megalakult akadémiában, az országgyűlésen, a társadalomban,

mindenütt a magyar nyelv ügye forgott szőnyegen, művelése, terjesztése volt a hazafiak legfőbb törekvése, hogy vele nemzetiségünket biztosítsák. Ez a lelkesedés gyújtotta lánggra az ifjú Szvorényit is, ki nagy gyönyörrel olvasta, tanulta a költői műveket, melyeknek főképp nyelvi szépségei ragadták el. Már tanulókorában kezdett irogatni s egyik alapítója lett a növendékpapok magyar irodalmi «gyakorló-iskolájá»-nak. 1835-ben már nyilvánosan is fellépett s előbb költeményeket, utóbb vallás-erkölcsi s műtörténelmi értekezéseket közölt az akkori folyóiratokban. Mint theologus átlépett a cistercita rendbe s pappá szenteltetvén, 1839—1849-ig Székesfehérvárott tanárkodott. Ez utóbbi évben Egerbe került s kevés megszakítással élete végeig itt működött mint gymnasiumi tanár majd mint igazgató; s itt fejtette ki irodalmi s tanügyi munkásságának legjavát is.

Első irodalmi sikereit azonban még fehérvári tanár korában aratta, midőn «*Magyar ékesszókötés*»-ével megnyerte az akadémia 1843-iki 100 aranyos jutalmát. Már ezen első nagyobb munkájában olyan alapos philologiai készséget s olyan finom stílerzékelt tanúsított, hogy ez érdeméért tagjai közé is beválasztotta az akadémia. Későbbi irodalmi működése jobbára szintén nyelvünk szellemének s fejlődésének kutatására vonatkozott; különösen becses, alapvető dolgozatok a közmondásokról s a nyelvújításról («*Fejlődési tünemények a nyelvben*») írt értekezései. Kisebb dolgozatait mellőzve csak élete alkonyán írt két életrajzi tanulmányát említhetjük meg: *Vitkovics Mihályról* és *Szemere Pálról*; kiknek egyszersmind munkáit is nagy gondnal gyűjtötte és izléssel állította össze.

Munkásságának másik fele, a szorosan tanügyi sem kisebb jelentőségű. Első sorban szaktudományát művelte itt is, gyakorlatilag és termékenyítőleg. Az ötvenes években az akkori tanügyi kormány őt bízta meg a középiskolák magyar ny. és irod. tankönyveinek szerkesztésével. Így készültek: «*Magyar nyelvtan*»-a, «*Ékesszólástan*»-a, «*Irodalmi szemelvényei*», «*Magyar olvasókönyvei*» stb., melyek aztán évtizedeken át szinte egyedüli kézikönyvei voltak az ifjúságnak; s belőlük ez nemcsak alapos tudományt, hanem jó erkölcsöt, hazafiságot is tanulhatott, mert ezek Szvorényi munkáiban szorosán összefüzdtek. Ezek nemes képviselője, hirdetője volt a katedrán is. Az egri gymnasiumot jórészt az ő lelkes, tanulságos előadásai tették nevezetessé, s ezrekre megy azok.

száma, kik tőle vagy könyveiből tanulták, nemcsak a magyar nyelv törvényeit és irodalmát, hanem a hazaszeretetet is. Ennek buzgó ápolása, amannak gondos művelése abban a sötét, vigasztalan korban Szvorényinak elévülhetetlen érdeme!

Az utóbbi húsz év alatt már nem tanított, de mint igazgató s rendházi perjel továbbra is vezetője maradt az egri intézetnek. Ritkábban, leginkább csak az évváró iskolai ünnepélyeken találkozott az egész ifjúsággal s a szülőkkel; de e ritka alkalmakat éppen az ő tartalmában és formában egykép jeles intelmi beszédei avatták ünnepekké. E beszédek gyűjteménye volt utolsó nagyobb munkája, mely *«Gyakorlati tanácsok a házi és nyilvános nevelés körében»* cím alatt 1890-ben jelent meg. Bár előadásuk éveken át tartott, nem szaggatott, hanem egymást tervszerűen kiegészítő fejtegetések ezek, a nevelést a bölcsőtől a férfi korig kísérő rendszeres munka, a gyermek fejlődését hosszú időközön át éles szemmel figyelő, tapasztalt pædagogus intő szózata a minden szépért, jóért s főkép nemzeti műveltségünkért ifjúi hévvel lelkesülő agg tudós és hazafi böles tanácsai, valódi koronája hosszú, áldásos működésének és szép életének, mely eseményekben szegény, de hasznos eredményekben annál gazdagabb volt.

Gyöngé testszervezete s változó egészsége miatt rendkívül óvatosan s mértékletesen kellett élnie; mondhatni 40 éven át szinte évről-évre foltozhatta, hosszabbítottatta életét. Legfőbb örömet magányos cellájában könyvei közt s mint zeneértő, ki maga is többféle hangszeren játszott, a zenében találta. A zajosabb élvezeteket s nagyobb társaságokat kerülte, de ha részt kellett bennök vennie, mint szónok, gyöngé, fátyolozott hangjával is gyűjtő hatású, s mint társalgó, rendkívül kellemes tudott lenni. Szónoklatát, társalgását ugyanaz a finom választékosság jellemezte mint stílusát. Ő még a nyelvújítók, az úttörők munkatársa, a Kazinczy és Toldy szellemrokona, főkép abban a szent lelkesedésben, melylyel nyelvünk ápolásán s a szép irodalmi cultusán csüggött. Irodalmi munkássága amazok korszakos működése mellett jelentéktelen, de hatása az ifjúságra több nemzedéken át hasznos és jótékony volt.

Modorában nyájas — hízkelés nélkül, egész megjelenésében szerény — alázkodás nélkül. Kitüntetésekre nem vágyott, de munkásságával bőven rászolgált. Irodalmi érdemeiért az akadémia s több társulat tiszteleti tagjai közé sorozta; 1886-ban pedig, midőn írói s tanügyi működésének jubileumát ülte, ő felsége a

Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Ez alkalmat barátai s régi tanítványai nagy arányu ünneppé tették, melyen a tisztelet és hála sokféle jelével halmozták el a 70 éves, de még ép erővel dolgozó, munkás aggastyánt. Ereje — egy mult téli át-hülés következtében — csak az utolsó évben kezdett hanyatlani. E sorok írójához intézett utolsó levelében (1892. jún. 12.) «szokatlan kimerülésről» panaszkodik. «Nem merem ígérni — úgy-mond — hogy *decemberig* munkaképes leszek; hamarabb hiszem, hogy betegségem végkép letéteti velem a fegyvert». Baljóslatú sejtelve beteljesült. Az utolsó kitüntetés — czímzetes főigazgatóvá váló kineveztetése — az elmúlt őszszel már halálos ágyán érte; s nemsokára azután — örökre lehúnyta szemét a nagytudományú s széplelkű öreg. Csendes volt elhúnyta mint egész élete. Sokak hálája kívánta neki a hosszú életet, sokak áldása kíséerte sírjába s örzi kegyelettel emlékezetét. Béke poraira! B. F.

AZ ÉRETTSÉGI LATIN SCRIPTUM.*

— Tekintettel az egységes középiskola tervére. —

1883-ban, mikor a szentesített középiskolai törvény alapján az érettségi vizsgálati utasítás megalkotása végett a felekezeti hatóságok meghallgatására is sor került: autonóm körben alkalmam nyílt, egy vidéki szakközlönyben fejtegetve s főhatóságom rendelkezése alá bocsátva, megokolt javaslatot fogalmaznom, mely az írásbeli érettségvizsgálaton, a klasszikus nyelvismeretek puhatólására, a magyarról latinra való fordítás mellőzésével, nem többet, mint *egy* dolgozatot kívánt volna t. i. «egy fordítást magyarra, még pedig . . . görög vagy római klassz. auktorból . . . vett s 400 szóig terjedhető részletnek szabatos fölfogásról és megértésről tanuskodó világos és nyelvyszerű fordítását, *minden segédeszköz nélkül.*»

Azóta kilencz év múlt el s az új rendbe szedett középiskolából már egész nemzedéket láttunk kikelni. Nézetemet azonban kilencz évi tapasztalat nem ingatta, sőt szilárdította, s ma is azt tartom, hogy az érettségvizsgálaton mellőzni kell a latinra való

* Felolvasatott A M. Pæd. Társ. f. é. decz. hó 17-ikén tartott rendeshavi ülésén.